

РОЛЬ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ У ФОРМУВАННІ ВИХОВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ЯК ЕЛЕМЕНТ ЙОГО ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ

У статті розглядається формування виховного потенціалу майбутнього вчителя вищого навчального закладу та сучасні тенденції професійного розвитку особистості шляхом наукової бібліотеки. Процес використання інформаційних технологій у педагогічному ВНЗ.

Ключові слова: виховний потенціал, професійна підготовка майбутніх вчителів, професійне становлення особистості, інформатизація освіти, впливу бібліотеки на формування студентів.

Актуальність. Державний стандарт вищої освіти та Галузеві стандарти вищої освіти вимагають від педагогічного ВНЗ вдосконалення підготовки майбутніх учителів, становлення їх як професіоналів, які глибоко знають свій предмет, орієнтуються в нових досягненнях педагогічної науки, здатних проектувати навчально-виховний процес, володіють сучасними педагогічними технологіями. До зміни парадигми освіти педагогічний ВНЗ був націлений на випуск фахівців репродуктивного типу, освіта носила суто інформаційний характер, що не вимагало від бібліотекаря творчої активності та розвинутого педагогічного мислення.

У рамках особистісно-орієнтованої парадигми метою педагогічної освіти стає професійно-особистісний розвиток і саморозвиток майбутнього фахівця. Це викликано тим, що вчитель є активним суб'єктом навчально-виховного процесу, що реалізує в педагогічній професії свій спосіб життєдіяльності, виробляє власну стратегію професійно-педагогічного мислення, поведінки та діяльності.

Тому одним з головних завдань системи освіти є створення умов, необхідних для розвитку у майбутнього вчителя необхідних можливостей застосування педагогічних функцій, зокрема, виховної. Виховний потенціал, який має бути розвинутим в період навчання в педагогічному ВНЗ, дозволить студенту в майбутній професійній діяльності успішно адаптуватися.

Таким чином, на сучасному етапі розвитку вищої педагогічної освіти існує суперечність між значними можливостями наукових бібліотек педагогічних вишів у розвитку виховного потенціалу студентів та їх низьким рівнем реалізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемі дослідження з виховання майбутніх вчителів присвячені роботи: (І. Бех, С. Елканов, О. Коберник, О. Мороз, Г. Тарасенко, О. Торубара); з формування інформаційно-освітнього простору ВНЗ (Р. Гуревич, Т. Новальська, Л. Панченко Є. Прокоф'єв, П. Рогова, О. Таланчук, Г. Шемаєв); з питань діяльності бібліотек в освітньому просторі навчальних закладів (І. Давидова, О. Матвійчук, К. Приходченко, І. Романченко, І. Скоморовська).

Метою статтю є дослідження впливу можливостей наукової бібліотеки на розвиток виховного потенціалу майбутнього вчителя.

Виклад основного матеріалу. Для того, щоб прогнозувати свою діяльність, успішно здійснювати організацію та управління виховним процесом, необхідно аналізувати тенденції, процеси, що відбуваються у суспільному житті країни, досконало знати внутрішні потенційні можливості і ресурси свого навчального закладу, опиратися на оптимальний об'єм і зміст регіонального компоненту, використовуючи найбільш раціональне й оптимальне для даного закладу та мати чіткі механізми здійснення контролю і моніторингу.

Питання формування й розвитку виховного потенціалу майбутнього вчителя розглядається у теоретичних і науково-практичних джерелах у різних аспектах: філософському, соціологічному, психологічному, історичному, педагогічному, народознавчому. Певним чином представники різних галузей науки досліджують ті сторони, які є пріоритетними для них. В останні роки з'явилися наукові роботи щодо аналізу питання впливу бібліотек на виховання різних категорій населення: студентів, доросле населення.

Найбільш ефективно реалізувати завдання розвитку виховного потенціалу майбутнього педагога можливо з урахуванням системного підходу. У цих умовах актуальним є побудова і реалізація освітнього процесу, який створює передумови для розкриття потенційних здібностей кожного студента. Істотними можливостями у вирішенні зазначених завдань мають наукові бібліотеки педагогічних ВНЗ.

Вищевикладене зумовлює необхідність пошуку нових підходів до вирішення завдань, закладених в Указі Президента України "Про Національну доктрину розвитку освіти". Зокрема, через удосконалення системи розвитку виховного потенціалу майбутніх вчителів засобами наукової бібліотеки.

Виховний потенціал (від лат. *potentia* – сила) вчителя – це, культурно-енергетична характеристика виховного поля педагога, яка репрезентує культуротворчі можливості вчителя в межах реалізації педагогічних функцій. Потенціальна виховна взаємодія з студентами значною мірою обумовлена як суб'єктивним багатством особистості виховання, так і цілком об'єктивними характеристиками його професійної культури.

Виховний потенціал учителя є ніби субліматом його розвинутої професійної культури, в межах розвитку і функціонування якої міцніє "культурно-виховне поле" педагога, яке уможливує повноцінну взаємодію виховання вчителя з вихованцями, наповнюючи її культуротворчим змістом. Система

професійної освіти вчителя повинна послідовно враховувати взаємообумовленість виховного потенціалу педагога та його професійної культури, постійно дбаючи про належне культурологічне наповнення змісту, методів та форм фахової підготовки майбутніх учителів.

На думку багатьох дослідників, а саме: Н. Апшай зосередила свою увагу на стратегічних орієнтирах розвитку бібліотек ВНЗ в умовах реформування освіти в Україні; О. Білостоцька визначила педагогічні умови реалізації виховного потенціалу науково-дослідної роботи студентів вищих педагогічних навчальних закладів; Н. Мухамед'яров вивчив питання впливу бібліотеки на формування здорового способу життя; О. Пекур обґрунтувала педагогічні умови використання інформаційно-комунікаційних технологій бібліотеки у професійній підготовці майбутніх учителів; Р. Серьожникова аналізувала шляхи формування творчого педагогічного потенціалу майбутнього викладача у процесі професійної підготовки в університеті; І. Чайка розробляє і перевіряє організаційно-педагогічні умови професійної підготовки майбутнього педагога в інформаційно-освітньому середовищі наукової бібліотеки.

Надзвичайного значення набуває виховний потенціал наукової роботи студентів вищих педагогічних навчальних закладів – вплив учителя на ціннісне ставлення вихованців до світу. Це зумовлює неабияку роль механізмів аксіологічної діяльності в процесі формування професійної культури педагога. Саме ці механізми допомагають розвитку духовно-ціннісної сфери вчителя, врешті формують стійкі світоглядні позиції, що визначають опанування вчителем своєї власної природи, розвиток власне людського у собі. Це ще раз переконує у тому, що професійний розвиток вчителя є результатом не лише вузькопрофесійної підготовки, репрезентом не лише міцної системи знань, що утворює належний тезаурус педагога. Тут, скоріше, йдеться про сукупний вияв його світоглядної зрілості і розвиток усіх соціально значущих особистісних якостей. Це гуманістично спрямована система ціннісних орієнтацій та переконань, що забезпечують успішну аксіологічну діяльність вчителя, і формування його світоглядних позицій. Сюди обов'язково входить і система соціальних почуттів, що обумовлює емоційно-творчу активність вчителя, визначає особистісний зміст педагогічної діяльності, формує її індивідуальні методи. Професійна розвиток педагога як елемент виховного потенціалу перетворюється на інтегральний показник творчої спрямованості, активної моральності і духовної значущості його особистої поведінки і фахової діяльності. Все це обумовлює багатство виховного потенціалу. Тому результативність виховної діяльності вчителя потрібно ставити в безпосередню залежність від розвитку його духовного світу.

У процесі дослідження вивчалися окремі напрями виховання майбутніх учителів, окремо не виділялися питання розвитку виховного потенціалу студентів педагогічних ВНЗ у процесі освітньої та самоосвітньої діяльності в межах наукової бібліотеки.

Отже, на сьогодні не існує окремого дослідження особливостей розвитку студентів для майбутньої професійної діяльності засобами наукової бібліотеки педагогічного ВНЗ. А в умовах подальшого зростання обсягів інформації, євроінтеграції національної системи освіти і загального вдосконалення професійної підготовки майбутніх учителів є об'єктивна потреба у такому педагогічному дослідженні. Перед психолого-педагогічною наукою стоїть фундаментальне завдання – визначити, як зміст духовного розвитку педагога перетворюється на форми розвитку його професійної культури, а присвоєння цих норм обумовлює розвиток педагогічної свідомості і врешті-решт виховного потенціалу.

В наш час сучасної інформатизації, яку можна точніше назвати "інтернетизацією", відмічається певне охолодження людини до традиційних бібліотек. Більшість сучасних студентів, як показує опитування, вважають Інтернет за повне вичерпне джерело знань. А отже, великим впливом на виховання підростаючої молоді користується Всесвітня мережа. Але хочеться при цьому зауважити, що таке "заочне" виховання не може принести користі. Кожна людина неповторна, має властиві тільки їй особистісні характеристики. Можливості Інтернет більш направлені на усереднену, за комп'ютерним виміром, людину. Тому і виховується тільки "середньостатистична" безлика особистість.

В умовах інформатизації відбувається зміна орієнтирів у визначенні потреб для забезпечення інтелектуального, духовного розвитку молоді. На першому місці нетрадиційні носії інформації – комп'ютер, Інтернет, відеофільм. Книгу, як важливий чинник виховання моральної, духовно збагаченої особистості сьогодні, в епоху "екранної культури", замінили вище перераховані елементи і частину часу, який раніше витрачали на читання, тепер витрачають на перегляд відео- кінофільму, комп'ютерні ігри. Але все ж таки незважаючи на ці обставини, книга – це складова частина, головний носій загальної культури. На думку багатьох педагогів, психологів, філософів, бібліотекознавців – книга виступає засобом збереження інформації для людей наступних поколінь, засобом комунікації у вигляді твору.

Виходячи з наведених думок, ми вважаємо, що для формування і розвитку позитивного особистісного виховного потенціалу майбутнього вчителя повинні застосовуватися як традиційні, так і сучасні освітні технології в діяльності наукових бібліотек педагогічних ВНЗ.

Для визначення ефективних та результативних напрямів інформаційно-освітньої діяльності наукової бібліотеки педагогічного ВНЗ, ми дослідимо вплив різних засобів діяльності бібліотек на виховання студентської молоді.

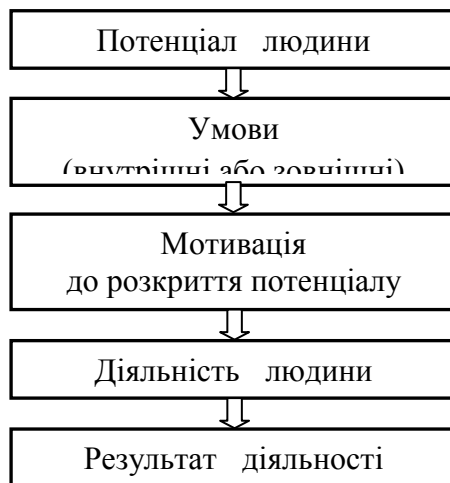

Рис. 1. Схема реалізації людського потенціалу

Аналіз означень, дозволяє нам визначити, що виховний потенціал має три основні компоненти: можливий стан людини, і складова реагування та впливу на інших людей.

Виходячи з нашого означення, можна констатувати, що виховний потенціал має пасивну і активну складові. Пасивна компонента певним чином характеризує людину як об'єкт впливу, її якості та характерні властивості, можливі реакції на подразнення. Активна компонента характеризує людину як суб'єкт впливу, її можливості ставити і досягати власні цілі.

Висновок. Орієнтація суспільства на гуманістичний вибір освіти, особистісний підхід спонукає кожен раз звертатися до праць світових і українських мислителів, педагогів, у яких книга та читання займає важливе місце у вихованні студентів вищого педагогічного навчального закладу. Таким чином, виховний потенціал – це інтегративна якість людини, що включає особистісні переконання та психологічну, інтелектуальну та фізичну готовність реагувати певним чином на зовнішні (видимі, матеріальні) впливи та внутрішні (невидимі, духовні) подразнення, є рушієм індивідуальних змін в характері та особистісних якостях людини, є важливим фактором впливу на інших людей і взаємодії з ними.

Використані джерела

1. Апшай Н.І. Стратегічні орієнтири розвитку бібліотек вищих навчальних закладів в умовах реформування освіти в Україні : Автореф. дис... канд. пед. наук: 07.00.08 / Н.І. Апшай / Харк. держ. акад. культури. – Х., 2005. – 21 с.
2. Білостоцька О.В. Науково-дослідницька культура майбутнього вчителя / О.В. Білостоцька / Класичний приватний університет // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах: Збірник наукових праць. Випуск № 13. – Запоріжжя, 2011. – С. 41-47.
3. Мухамед'яров Н.Н. Бібліотека як соціально-комунікаційний центр формування здорового способу життя: автореф. дис. ... канд. наук із соц. комунікацій : 27.00.03 / Н.Н. Мухамед'яров / Харк. держ. акад. культури. – Х., 2010. – 20 с.
4. Пасмор Н.П. Бібліотека в інформаційному навчальному середовищі ВНЗ [Електронний ресурс] / Н.П. Пасмор. – Режим доступу: http://library.uira.kharkov.ua/library/Left_menu/Arhiv/docladi/Pasmor.htm.
5. Пекур О.В. Педагогічні умови використання мультимедійних інструкцій до web-каталогу у підготовці майбутніх учителів / О.В. Пекур // Бібліотека ВНЗ на новому етапі розвитку соціальних комунікацій: Монографія [Текст] / За ред. В.О. Ільганаєвої, Т.О. Колесникової – Дн-вськ: Вид-во Маковецький, 2010. – С. 85-91.
6. Сержожникова Р.К. Формування творчого педагогічного потенціалу майбутнього викладача у процесі професійної підготовки в університеті: автореф. дис... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Р.К. Сержожникова / Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К.Д.Ушинського. – О., 2009. – 48 с.
7. Чайка І.А. Методика реалізації організаційно-педагогічних умов професійної підготовки майбутнього педагога засобами інформаційно-освітнього середовища наукової бібліотеки педагогічного ВНЗ / І.А. Чайка // Педагогічний дискурс: зб. наук. праць / гол. ред. І.М. Шоробура. – Хмельницький: ХГПА, 2012. – Вип. 12. – С. 330-336.

Makarova G.

ROLE OF SCIENTIFIC LIBRARY IN FORMATION EDUCATIONAL POTENTIAL FUTURE TEACHER AS PART OF HIS PROFESSIONAL DEVELOPMENT

The article deals with the formation of the educational potential of future teachers of higher education and professional development of current trends by individual academic libraries. The process of using information technology in pedagogical universities.

Key words: educational potential, training future teachers, professional identity formation, information education, library impact on the formation of students.

Стаття надійшла до редакції 03.03.13

